COVID-19

Żyjemy w czasach, gdy naszym głównym zmartwieniem jest walka z koronawirusem. Do tej walki włączyła się społeczność matematyków, a jej wysiłki można śledzić na wielu forach, np.

https://www.ptm.org.pl/zawartosc/matematycy-o-koronawirusie-sars-cov-2 .

Dodajmy, w miarę naszych możliwości, do tej dyskusji swoje „trzy grosze".

Zaproponujemy bardzo prosty model rozwoju epidemii. Oznaczmy przez C liczbę osób chorych, a przez Z liczbę osób zdrowych. Śmiertelność nie jest bardzo wysoka, cały czas rodzą się nowi ludzie, możemy więc założyć, że całkowita liczba osobników populacji jest stała, tzn. $C + Z = const =: N$. Prędkość wzrostu liczby zarażonych jest proporcjonalna do liczby kontaktów osobników zarażonych i zdrowych, czyli liczby par (a, b), a oznacza osobnika zarażonego, b osobnika zdrowego. Z założenia tego wynika, że liczba osobników chorych spełnia równanie różniczkowe

$$\frac{dC}{dt}(t) = \lambda C(t)(Z(t) - C(t)), \tag{1}$$

przy czym λ jest pewnym dodatnim współczynnikiem, którego w tej chwili nie znamy.

Uwaga! Część z Państwa może uważać, że równanie (1) nie ma sensu, bowiem C jest liczbą osobników chorych, a więc funkcją o wartościach w zbiorze liczb naturalnych, a tym samym nie jest funkcją różniczkowalną (chyba, że jest stała, ale ten przypadek nas nie interesuje). Ci z Państwa mogą myśleć, że $C(t)$ nie jest liczbą osobników chorych, ale ich masą.

Korzystając z warunku $C + Z = N$ wyliczmy $Z = N - C$ i wstawiamy do równania (1), otrzymując

$$\frac{dC}{dt}(t) = \lambda C(t)(N - 2C(t)). \tag{2}$$

Oznaczmy $2C = y$, równanie na zmienną y przybiera postać

$$\frac{dy}{dt}(t) = \lambda y(t)(N - y(t)). \tag{3}$$

Równanie (3) jest dobrze znane pod nazwą równanie Verhulsta. Jego rozwiązanie dane jest wzorem

$$y(t) = \frac{N}{1 - Ce^{-\lambda N t}}, \tag{4}$$

przy czym C jest stałą, którą możemy wyznaczyć znając liczbę y_0 chorych w chwili $t = 0$.

Zadanie Sprawdzić, że funkcja dana wzorem (4) spełnia równanie (3).

Wskazówka. Należy obliczyć pochodną funkcji (4) i sprawdzić, że zachodzi równość (3).

Z warunku $y(0) = y_0$ wyliczamy $C = \frac{y_0 - N}{y_0}$. Podstawiając w (4) wyliczoną stałą C dostajemy

$$y(t) = \frac{y_0 N}{y_0 - (y_0 - N)e^{-\lambda N t}}. \tag{5}$$

Zadanie. Wykazać, że $\lim_{t\to+\infty} y(t) = N$. Czyli wszyscy zostaną zakażeni wirusem po dostatecznie długim czasie.

Zadanie. Przy jakiej liczbie zakażonych y wzrost zachorowań będzie najszybszy, czyli dla jakiej wartości y prawa strona równania (3) jest największa.

Zadanie. Narysować wykres funkcji $y(t)$ dla dwóch różnych parametrów λ.

Zadanie. Obliczyć w jakiej chwili t wzrost zachorowań jest najszybszy.

W naszym modelu występuje nieznany parametr λ. Interpretujemy $y(t)$ jako masę chorych osobników w chwili t, a więc $y(t)$ ma wymiar masy, $[y(t)] = M$.

Zadanie. Jaki jest wymiar fizyczny ma współczynnik λ, $[\lambda] =?$

Zauważmy, że kluczową rolę w naszym modelu odgrywa współczynnik λ, którego nie znamy. Załóżmy, że w pewnej chwili $\bar{t}$ określiliśmy eksperymentalnie $y(\bar{t}) =: \bar{y}$. Wiemy więc, że $y(\bar{t}) = \bar{y}$. Z równości tej obliczamy (Sprawdzić!)

$$\lambda = \frac{1}{N\bar{t}} \ln \frac{\bar{y}(N - y_0)}{y_0(N - \bar{y})}. \tag{6}$$

Jeśli N jest bardzo duże w porównaniu z $\bar{y}$ i y_0 to możemy przyjąć, że $N - \bar{y} \approx N - y_0$. Wtedy wzór (6) przybiera postać

$$\lambda \approx \frac{1}{N\bar{t}} \ln \frac{\bar{y}}{y_0}. \tag{7}$$

Parametry $\bar{y}$ oraz $\bar{t}$ wyznaczylismy doświadczalnie, obserwując przebieg epidemii. Teraz pojawia sie nowy problem, przy pomiarach zawsze popełniamy błędy, a więc współczynnik λ obarczony jest pewnym błędem pomiarowym $\pm\varepsilon$. Zauważmy, że jeśli popełniliśmy błąd rzędu $\pm 10^{-2}$, to we wzorze (5) zamiast czynnika $e^{-\lambda N t}$ pojawi się czynnik $e^{-\lambda N t} e^{\pm 10^{-2} N t}$. Całkowita masa populacji N jest rzędu milionów, a więc $10^{-2} N$ jest dużą liczbą, która wpływa istotnie na rozwiązanie.

Zadanie. Oznaczmy przez $y(t)$ rozwiązanie ze wspólczynnikim λ, a przez $y_\varepsilon(t)$ rozwiązanie z doświadczalnie wyznaczonym współczynnikiem λ_ε, który różni się od λ o wartość rzędu 10^{-2}. Oszacować różnicę $y(t) - y_\varepsilon(t)$ dla dużych czasów t.

Problem dokładnego określenia współczynników w modelach matematycznych ma fundamentalne znaczenie, małe błędy w ich wyznaczaniu mogą drastycznie zmienić rozwiązania.

Zadanie Jak ograniczenia w poruszaniu się ludności wpływają na współczynnik λ?